

Н. Г. Гуменюк (Старобільськ)

УДК 811.111: 81'42

**ОСОБЛИВОСТІ МАНІПУЛЯТИВНОГО СКЛАДНИКА
ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ ХІЛЛАРІ КЛІНТОН
(на матеріалі виступу в Рено, Невада, 25.08.16 р.)**

Спроба розглянути дискурси політичних особистостей не є новою в лінгвістиці [Гуменюк 2015; Карасик 2002; Почепцов 2001]. Актуальність цієї роботи полягає в тому, що маніпулятивний складник виступу Хіллари Клінтон буде розглянуто з погляду дейктичних полів.

Як відомо, будь-яка особистість організовує свій дискурс з метою не лише проінформувати адресата про щось, але й вплинути на адресата для подальшого виконання ним дій, корисних для адресанта. Інакше кажучи, будь-який дискурс має не тільки інформативний складник, але й прагматичний.

З метою вплинути на адресата промовець вдається до стратегічних і тактичних заходів, серед яких не лише заходи відкритого, прозорого аргументативного переконання, але й заходи маніпулятивного впливу на свідомість співрозмовника, де під маніпуляцією розуміємо „приховане від адресата спонукання його до зміни ставлення до чого-небудь, прийняття рішень та виконання дій, необхідних для досягнення маніпулятором власних цілей” [Германов 2003: 36].

Як відомо, дискурс є інтегративною одиницею мовлення, яка може складатися з кількох комунікативних актів, комунікативних кроків, кожен з яких має власне прагматичне призначення при загальному призначенні всього дискурсу як єдиного цілого. У цьому сенсі дискурс виступу Хіллари Клінтон у Рено 25.08.16 р. є дискредитуєчим, де дискредитація – це „підрив довір'я до кого-, чого-небудь; применшення авторитету, значення когось, чогось” [СУМ II: 172], і водночас аргументивним дискурсом, де аргументацію розглядаємо як „соціальну, інтелектуальну, вербальну діяльність, яка слугує для того, щоб виправдати або ж відкинути думку, що складається з набору тверджень і спрямована на отримання згоди від аудиторії” [Emeren 1987: 7], а також виконує роль політичного дискурсу, спрямованого на „пропаганду тих чи тих ідей, є емотивним впливом на громадян і спонуканням їх до дії” [Чудинов 2001: 5].

З огляду на зазначене додамо, що виступ Х. Клінтон як дискредитуєчий дискурс має на меті дискредитувати Д. Трампа як опонента президентських перегонів, як політичний дискурс взагалі має вплинути на американську аудиторію з метою спонукати її до обрання Х. Клінтон президентом США, як аргументуючий дискурс має допомогти претендентці на посаду президента США отримати від американської аудиторії згоду на її обрання шляхом наведення переконливих доказів, фактів.

Особливістю аналізованого виступу Хілларі Клінтон є достатньо суттєво зорганізований аргументивний складник для прозорого надання американській аудиторії доказів того, що її опонент з президентських перегонів Дональд Трамп не гідний бути лідером країни.

Претендентка на посаду президента США з перших моментів свого виступу вдається до тактики маніпулювання свідомістю американської аудиторії, до приховування справжньої мети свого виступу – дискредитації опонента президентських перегонів Д. Трампа та спонукання американського електорату до її обрання президентом США. Експліцитно вона подає мету свого перебування, а також виступу в Рено як бізнес справу: *My original plan for this visit was to focus on our agenda to help small businesses and entrepreneurs. This week we proposed new steps to cut red tape and taxes...*

Разом з тим наприкінці свого виступу Хілларі Клінтон переходить до відкритої агітації за свою кандидатуру: *And I promise you this: with your help, I will be a President for Democrats, Republicans, and Independents. For those who vote for me and those who don't. For all Americans Because I believe we are stronger together.*

Іншою особливістю маніпулятивного складника у виступі Х. Клінтон у Рено є те, що її промова має форму монологу, проте претендентка на посаду президента США, використовуючи дейктичні маркери промовця спілкування *I, we* та співрозмовника спілкування *you*, вдається до тактики створення ефекту співбесіди, розмови у своєму виступі.

Як відомо, співбесіда, розмова як форми діалогічного спілкування є природними формами комунікації між людьми, проте виступ Х. Клінтон – це спроба створити штучне діалогічне спілкування, у якому співрозмовникові надано пасивну роль слухача, не здатного реагувати, робити відповідні комунікативні кроки, роль співрозмовника, за якого все вирішують, який з усім погоджується. Така тактика створення штучного діалогічного спілкування дозволяє Х. Клінтон ставити питання в промові й давати на них готові відповіді, видаючи їх за відповіді співрозмовника – американської аудиторії.

У своєму виступі Х. Клінтон неодноразово запитує, яким Д. Трамп буде президентом і якою буде Америка за його президентства. І відповідь завжди негативна: *It's a disturbing preview of what kind of President he'd be. ...A man with a long history of racial discrimination, ...should never run our government or command our military. If he doesn't respect respect all Americans, he can't serve all Americans!*

Як було зазначено, маніпулювання свідомістю людини пов'язані з маніпулюванням на мовному рівні, а саме в царині дейктичних полів.

Дейктичне поле – це „сукупність мовних одиниць, тобто дейктичних маркерів, які групуються на одній з координатних осей „Я / ми – тут – зараз”, „Ти / Ви – коло тебе / коло Вас – зараз”, „Він / вона / воно / – там – тоді”, які мають семантичну та прагматичну спільність

і виконують спільні функції в межах дискурсу та його відрізках” [Гуменюк 1996: 12].

Як відомо, дискурс і текст як його відбиток передбачають наявність трьох дейктичних полів: дейктичного поля промовця (I / we – now – here), дейктичного поля співрозмовника (you – now – there), дейктичного поля третіх осіб (he/ she / it / they – then – there). Кожне з цих полів має певне призначення в рамках дискурсу.

Дейктичне поле промовця призначене надавати авторитетності й відповідальності текстам дискурсу. Дейктичне поле співрозмовника призначене орієнтувати в просторі й часі промовця та співрозмовника на співпрацю, на діалог, на кооперацію. Дейктичне поле третіх осіб призначене надавати тексту деякого ступеня об’єктивності [Там само].

Дейктичне поле промовця в аналізованому виступі Х. Клінтон представлене низкою особових займенників. З метою маніпулювання свідомістю адресата авторка використовує у своїй промові механізм розшарування дейктичного поля промовця [Там само: 111 – 120]. Вона чітко диференціює прошарки дейктичного поля промовця на:

- дейктичне поле „Я особисте” (I, my):

My original plan for this visit was to focus on our agenda to help small businesses and entrepreneurs...;

- дейктичне поле „Я і мою команду” (we, us):

This week we proposed new steps to cut red tape and taxes, and make it easier for small businesses to get the credit they need to grow and hire...;

- дейктичне поле „Я і американська нація” (we, us):

Let’s stand up against prejudice and paranoia. Let’s prove once again, that America is great because is America is good.

Таке розшарування дейктичного поля промовця дозволяє авторці дискурсу протягом обмеженого часу спілкування з американською аудиторією приміряти на себе різні соціальні ролі: бути особисто відповідальною за створений дискурс, розділяти командну відповідальність, а також бути однією з „простих” американців, до яких належить аудиторія її спілкування.

Дейктичне поле співрозмовника представлене особовим займенником *you* та іменником *Reno*, проте, авторка дискурсу використовує механізм напашарування [Там само: 111 – 120] дейктичних полів, коли все, що потрапляє в одне дейктичне поле, є елементом іншого: *So let’s keep moving forward together. Let’s stand up against prejudice and paranoia Let’s prove once again, that America is great because is America is good Thank you, and may God bless the United States.*

Цей приклад свідчить про те, що авторка звертається до аудиторії, чітко диференціюючи її як *you*. Водночас, за допомогою використання *let’s*, який належить до дейктичного поля промовця, їй вдається створити ефект наближення до сфери діяльності, сфери існування та сфери вподобань адресата – американської аудиторії, що сприяє досягненню

праматичної мети поданого дискурсу – спонукати виборців до обрання Х. Клінтон президентом США.

Щодо дейктичного поля третіх осіб, авторка не використовує маніпулятивні механізми. До цього поля, яке представлене в дискурсі займенниками *he, him, his*, а також іменниками *Donald Trump, Trump*, потрапляє значна кількість мовних одиниць з негативною семою, що сприяє дискредитації Дональда Трампа: *insulting, hate, poverty, rejection, horrible education, harmful, racism, white supremacists, paranoid, prejudice, discredited, kill...*

Отже, маніпулятивний складник виступу Хілларі Клінтон у Рено 25.08.16 р. реалізовано використанням механізмів розшарування, нашарування дейктичних полів. Ці механізми дозволяють авторці дискурсу маніпулювати свідомістю адресата – впливати на нього з метою обрання її президентом США.

Перспективним вважаємо розгляд дискурсу Х. Клінтон з погляду використання в ньому стилістичних і семантично-синтаксичних прийомів та засобів, а також дослідження дискурсу особистості Х. Клінтон загалом.

Література

Германов 2003 – Германов В. Г. Вплив засобів масової інформації на підсвідомість : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.08 / Германов Володимир Григорович. – К., 2003. – 174 с.; **Гуменюк 1996** – Гуменюк Н. Г. Дейктические маркеры как фактор, влияющий на реализацию категории оценки в тексте (на материале англоязычной прессы и рекламы) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Гуменюк Наталья Григорьевна. – К., 1996. – 169 с.; **Гуменюк 2015** – Гуменюк Н. Г. Політичний дискурс Б. Обама : маніпулятивні технології (на матеріалі звернення до Генеральної Асамблеї ООН від 24.09.14) / Н. Г. Гуменюк // Наук. зап. Ніжин. держ. ун-ту ім. М. Гоголя. Філологічні науки. – Кн. 1. – Ніжин, 2015. – С. 203 – 207; **Карасик 2002** – Карасик В. И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.; **Почепцов 2001** – Почепцов Г. Г. Теория коммуникации / Г. Г. Почепцов – Киев : Ваклер, 2001. – 650 с.; **СУМ** – Словник української мови : в 11 т. – Т. 2. – К. : Наук. думка, 1971. – 547 с.; **Чудинов 2001** – Чудинов А. П. Россия в метафорическом зеркале : когнитивное исследование политической метафоры (1991 – 2000) / А. П. Чудинов. – Екатеринбург, 2001. – 180 с.; **Emeren 1987** – Van Emeren F. H. Handbook of Argumentation Theory / F. H. van Emeren, R. Grotendort, T. Kruiger. – Dordrech, 1987.

Гуменюк Н. Г. Особливості маніпулятивного складника політичного дискурсу Хілларі Клінтон (на матеріалі виступу в Рено, Невада, 25.08.16 р.)

Статтю присвячено розгляду маніпулятивного складника політичного дискурсу Хілларі Клінтон в її виступі в Рено, Невада, 25.08.16 р. з погляду дейктичних полів. Наголошено, що цей виступ є водночас і аргументивним, і дискредитуєним дискурсом, спрямованим на спонукання виборців до обрання Х. Клінтон президентом США. Механізми розшарування та нашарування дейктичних полів у її промові забезпечують реалізацію маніпулятивної компоненти виступу. Використання цих механізмів дозволяє авторці дискурсу впливати на свідомість адресата з корисною для маніпулятора метою. Саме тому людина повинна знати й розуміти дії, які над нею чинять технологи сучасного впливу на людину.

Ключові слова: дейктичне поле, розшарування дейктичного поля, нашарування дейктичного поля, маніпуляція, дискурс.

Гуменюк Н. Г. Особенности манипулятивной составляющей политического дискурса Хиллари Клинтон (на материале выступления в Рено, Невада, 25. 08. 16 г.)

Статья посвящена рассмотрению манипулятивной составляющей политического дискурса Х. Клинтон в ее выступлении в Рено, Невада, 25.08.16 г. с точки зрения дейктических полей. Акцентируется, что это выступление одновременно является дискредитирующим и аргументирующим дискурсом, направленным на побуждение избирателей к избранию Х. Клинтон президентом США. Механизмы расщепления и наложения дейктических полей в речи Х. Клинтон обеспечивают реализацию манипулятивной составляющей ее выступления. Использование этих механизмов позволяет автору дискурса влиять на сознание адресата с корыстной для манипулятора целью. Именно поэтому личность должна знать и понимать действия, которые над ней совершают технологи современного воздействия на человека.

Ключевые слова: дейктическое поле, расщепление дейктического поля, наложение дейктического поля, манипуляция, дискурс.

Humeniuk N. H. The manipulative component of Hillary Clinton political discourse (on the material of speech in Reno, Nevada, 08.25.16)

This article is devoted to the problem of the manipulative techniques in the the political discourse of H. Clinton in her speech in Reno, Nevada, 08.25.16. from the point of view of the deictic fields. The following discourse is an argumentive and discrediting one., the aim of which is to influence the Americans to elect H. Clinton the president of USA. The mechanisms of deictic field layering and adding in her speech help to realize the manipulative component of it. The usage of these mechanisms helps the

author of any discourse to influence the people in the way he or she wants. The usage of these mechanisms is the compulsory element of the modern media culture and postindustrial society. Any person must know and understand the results of modern manipulators actions over him or her.

Key words: deictic field, deictic field layering., deictic field adding, manipulation, discourse.

Стаття надійшла до редакції 12.12.2016 р.

Прийнято до друку 14.12.2016 р.

Рецензент – канд. філол. н., доц. Леснова В. В.

Л. Л. Колесникова (Старобільськ)

УДК 811.161.2'373

ЛЕКСИЧНА ВАРІАТИВНІСТЬ АРХЕТИПНОГО СИМВОЛУ *ВОГОНЬ*

Проблема вивчення архетипних символів як способу вираження світоглядних та культурних смислів, утілення ідеального й матеріального, конкретного й абстрактного є однією з актуальних у сучасній мовознавчій практиці. Символи цього типу сягають давньої міфології, вони віддавна були об'єктом ритуальних дій, репрезентантами етнічних стереотипів, що частково відбито і в поетичних текстах. Природу архетипних символів розглядають як готові системи образів: між символом і тим, що він означає, є внутрішній зв'язок. До таких символів належить, наприклад, вогонь і вода.

Мета нашої наукової студії – дослідити й проаналізувати зміни в лексичному значенні універсального символу *вогонь*, який, за міфологічними уявленнями різних народів, є одним із символів, що лежать в основі світотворення.

Відповідно до поставленої мети вмотивованим є розв'язання таких завдань: показати міфологічні витоки аналізованого символу; описати вплив національно-культурного компонента та поетичного тексту на формування значень слова-символу.

Не викликає сумніву той факт, що *вогонь* є одним з найдавніших символів людства – символ тепла, життя, світла, діяльності, енергії. Тривалий час вогонь є центральним символом, оскільки його не можна нічим замінити або відтворити в інший спосіб, його розцінюють як диво. Тому вогонь завжди підтримували у святилищах, храмах, урочисто використовували в жертвних вогнищах, запалювали в лампадах, свічках [Похлєбкін 1995: 284]. У єгипетській міфології вогонь пов'язували із символікою сонячного полум'я, особливо з уявленнями про життя і смерть. Цей символ, як зазначає Х. Керлот, співвідносний і з уявленнями про високе становище та владу, що вказує на перетворення його в образ духовної енергії. Алхіміки використовували поняття вогню як „діяча перетворень”, оскільки всі речі